

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

БРОЈ 39

БЕОГРАД, 26. СЕПТЕМБАР 1931.

ГОДИНА III

Садржај:

Индустрија аеропланских мотора а. д. — Раковица
Фабрика целулозе а. д. — Дрвар
Ужицка трговачка банка — Ужице
„Елин“ југословенско друштво за електричну индустрију д. д. — Загреб
„Мез“ југославенско д. д. за производњу свиле за шивење и везење — Загреб

ИНДУСТРИЈА АЕРОПЛАНСКИХ МОТОРА А. Д. — РАКОВИЦА.

Последњих десет година је индустрија авиона постигла огроман развој; прво у интересу народне одбране — јер је авион постао једно од најстрашнијих ратних оруђа, а при томе релативно врло јефтино — а друго због огромног повећања приватне авијације, нарочито у погледу ваздушног саобраћаја. Данас је аероплан постао саобраћајно сретство којим се служи све више путника и све већа фреквенција показује да већ данас веома успешно конкурише железници, аутомобилу и паробродима. Велики акциони радиус, огромна брзина и релативно ниски трошкови инвестиција и саобраћаја учинили су своје. При томе пак треба напоменути још и то, да се ова грана саобраћаја стално и врло интензивно усавршује.

Полет индустрије авиона много је био интензивнији и бржи н. пр. од аутомобилске индустрије — што има пре свега да се припише улози и употреби аероплана као ратно оруђе. Ми у нашој држави још немамо фабрика аутомобила — али имамо већ више година неколико фабрика аероплана — које су, у колико је нама познато — врло добро запослене. Код индустрије авиона наилазимо на стриктну поделу рада. Док један тип фабрика израђује само авионе, други се бави производњом мотора, којима снабдева фабрике авиона. Једно и друго је прецизна механика — али је производња мотора свакако још много деликатнија. Мотор је срце авиона и од његови конструкције, материјала, прецизности функционисања и исправности зависе животи оних који му се поверавају. То је питање код авионских мотора најделикатније и од пресудног карактера — по својим последицама много важније но код ма кога другог саобраћајног сретства.

Раније наше су фабрике авиона повлачиле аеропланске моторе из иностранства — готове, или само поједине делове те их код нас монтирале. Али се врло брзо указала потреба, да имамо у земљи и сопствену индустрију мотора — већ из разлога и потреба народне одбране. Фабрика авиона и фабрика авионских мотора су комплементарне — једна без друге не могу имати потребно значење. Да бисмо се у томе погледу могли еманципирати од иностранства, и могли осигурати нашим фабрикама аероплана довољан број мотора и несметан рад, основали смо 1928. године и код нас нашу прву фабрику аеропланских мотора, са седиштем и постројењима у Раковици.

Производња мотора је, као што је познато, прецизна механика — а нарочито она авионских мотора. Оваква производња имплицира велике капитале и огромна финансијска сретства.

Индустрија аеропланских мотора а. д. у Раковици основана је у 1927. години, а почетком 1928. године фабрика је отпочела са радом. Оваква производња тражи извесну традицију и искуство, што ми из разумљивих разлога нисмо могли имати. Због тога су се оснивачи фабрике аеропланских мотора одлучили, да на производњи и техничком раду заинтересују Французе. Откупљени су извесни француски патенти, а од фабрика учествује чувено француско предузеће Гном, чији су специјалитет мотори типа „Јупитер“ који се и код нас производе.

Раковичка фабрика запослује данас око 180 радника-специјалиста, а располаже сопственом моторном снагом од преко 800 коњских снага.

С обзиром на финансијско стање предузећа, даје нам упоређење главних билансних позиција за последње три године врло интересантне податке. Слика коју добијамо је следећа:

Рачун изравњања.

Активa	1928. г.	1929. г.	1930. г.
	у хиљадама динара		
Благајна	44	82	55
Банке	—	—	1.237
Непокретности	13.126	13.745	13.780
Фабричне машине	11.665	15.197	15.746
Инсталације	2.849	4.474	4.543
Инвентар	834	1.164	1.191
Хартије од вредности	560	1.526	2.041
Роба	10.777	32.825	21.915
Дужници	—	—	20.592
Трошкови оснивања	1.450	—	—
Пасивa			
Главница	15.000	15.000	15.000
Резервни фонд	—	11	125
Сопствене менице	554	15.169	—
Повериоци	25.730	36.324	52.097
Фондови за амортизацију	—	1.405	12.319
Чиста добит	23	1.106	1.561
Збир билансе	41.308	69.016	81.104
Гаранције и кауције	12.882	26.692	42.836
Рачун губитка и добитка.			
Расходи			
Трошкови	1.097	7.402	19.077
Добит	23	1.106	1.561
Приходи бруто	1.121	8.508	20.638

Главница индустрије аеропланских мотора у Раковици износи 15 милиона динара, подељена на 3 хиљаде комада акција од по 5.000 динара номинале. Овако висока номинална акција показује, да се оне налазе у чврстим рукама и да оснивачи сами нису желели, да у главници учествује шири круг капиталиста. То је код оваквих фабрика веома разумљиво и потребно. У првој години, 1928. нема још резерва. У другој години рада је редовни резервни фонд дотиран са 11 хиљада, а у трећој са 125 хиљада динара. У којој мери се повећала производња односно волумен рада, најлепше показује збир билансе у појединим годинама; а при томе треба имати у виду, да су то тек прве године рада, и да је фабрика још далеко од тога, да потпуно искоришћује капацитет својих постројења. Прва пословна година завршава са билансом од 41.3 милиона; друга година са 69 милиона, а трећа 1930. година већ са 81.1 милион. При томе су из биланса издвојене позиције гаранција и кауција. С њима заједно, билансна сума износила би крајем 1930. године 124 милиона — а то је за наше прилике врло много. Наша раковичка фабрика мотора припада реду највећих индустријских предузећа у нашој држави.

У 1928. и 1929. години она је страна сретства исказивала одвојено — засебно сопствене менице и засебно повериоце по текућим рачунима; у 1930. години обе су позиције здружене у једној збирној позицији, која износи 52.1 милион динара. Сматрамо, да се ова позиција састоји из три извора: прво се налазе овде сретства, која је предузеће повукло на основу сопствених меница; друго, овде су износи које је кредитирало француско предузеће, које учествује као оснивач, за повучену робу, сировине и евентуално машине. Трећи део ових сретстава представљају аванси Министарства војног односно фабрика аероплана, које су искључиве муштерије фабрике мотора.

У другој пословној години већ се приступило амортизацији инвестиција и машина. Фондови за амортизацију исказани су у 1929. години са 1.4 милиона, док су у наредној години знатно повећани, на 12.32 милиона динара. У овој грани производње су велика и ригорозна отписивања неопходно потребна, нарочито у првим годинама рада.

Инвестиције износе крајем 1930. године 35.3 милиона динара, а према 1928. години повећане су за 6,78 милиона. Подељене су на следеће позиције: непокретности су билансиране са 13.78 милиона, фабричне машине са 15.75 милиона, инсталације са 4.54 милиона а инвентар са 1.2 милиона динара. Ако од ових инвестиција одбијемо амортизационе фондове, онда износи њихова билансна вредност 39.78 милиона динара односно 2 и по пута више од главнице. Али при томе не смемо испустити из вида, да су те инвестиције учињене кредитима, које је дао заинтересовани француски оснивач — и да нису учињене из кредита повученим на краће рокове. Позиција хартија од вредности повећана је последње године за 500 хиљада на преко 2 милиона динара.

Интересантна је позиција робе. То су сировине, полуфабрикати и мотори, који се налазе у раду крајем године. У 1929. години ова је позиција порасла на троструки износ од 1928. године, на 32.8 милиона динара; у 1930. години мања је за 10 милиона и износи 21.9 милиона динара.

Међутим, у ранијим годинама нису исказани дужници, који достижу крајем 1930. године читавих 20.59 милиона динара. Фабрика аеропланских мотора има само две муштерије: приватне фабрике аероплана, пре свега „Икарус“ са којом стоји у уској пословној вези и персоналној унији управних одбора, а друго Министарство војно — због чега се ова позиција може сматрати као потпуно сигурном и само пролазном.

Из рачуна губитка и добитка видимо, да су трошкови фабричног рада знатно повећани, одговарајуће повећаним пословима; сразмерно томе повећани су и приходи фабрике;

крајем 1930. године износи бруто добит већ преко 20 милиона динара — а чиста добит 1.52 милиона према 1.1 милион у 1929. години.

У управи се налазе: Претседник д-р Г. Дунђерски, Л. Вајлер, Лазар Г. Дунђерски, Игњат Бајлони, Душан Дунђерски, Шарл Марешал Вилем.

ФАБРИКА ЦЕЛУЛОЗЕ — ДРВАР А. Д.

Наш извоз износио је прошле године 10.045 тона у противредности од 18.809.000 динара према 12.395 тона а у протувредности од 26.493.662 динара 1929. године. Како видимо извоз је по квантитети опао за неких 20%, а по вредности још много више. У поједине државе извезли смо:

	тона	у хиљ. дин.	тона	у хиљ. дин.
Белгија	2.046	4.475	1.655	3.145
Италија	1.643	3.998	951	1.792
Сјед. Државе	5.430	11.292	5.515	10.159
Француска	2.645	5.529	1.610	3.081
Холандија	500	1.020	256	535

док остатак отпада на друге државе које не играју већу улогу у нашем извозу целулозе.

Опадање извоза целулозе, у првом реду пад цене, наравно да највише погађа фабрику целулозе у Дрвару која је наша највећа фабрика целулозе и која у првом реду долази у обзир код извоза. Нарочито ју погађа пад цена које се могу постићи за извоз фабриката. Тешко је у исто време и у истом обиму провести редукцију продукционих трошкова. Нарочито надница. Поготову кад се узме у обзир да је код Фабрике целулозе држава преко Шипада главни интересент. А ту је много теже приступити евентуалном снижењу надница него код подuzeћа која се воде искључиво приватним интересима.

Погоршање ситуације у погледу извоза целулозе као и у погледу пада цена морало се је одразити и на пословном успеху фабрике целулозе у Дрвару. Док је 1928. године чисти добитак износио 1 милион 336 хиљада динара, године 1929. чак и 2 милиона 271 хиљаду динара, прошла година закључена је са губитком од 415 хиљада динара. Тај се губитак има у првом реду и готово једино приписати ситуацији на светском тржишту. Сва наша индустрија дрвета и израђевина из дрвета погођена је догађајима на светским тржиштим јер ми те артикле претежним делом извозимо. Индустрија дрвета се налази код нас у тешкој кризи. Томе није могла избећи ни Фабрика целулозе у Дрвару.

Билансе за три последње године овако изгледају:

Актива	1928. г.	1929. г.	1930. г.
	у хиљадама динара		
Инвестиције	13.868	—	—
Земљиште	—	371	371
Канали	—	2.058	1.848
Зграде	—	4.365	3.830
Стројеви	—	4.841	3.427
Творнички материјал	—	1.372	1.755
Сировине	1.438	321	590
Фабриката	1.296	2.528	4.233
Благајна	218	219	331
Дужници	5.613	4.675	2.700
Менице	—	2.273	522
Губитак	—	—	415
Пасива			
Главница	12.000	12.000	12.000
Резерва	4.136	4.199	4.309
Повериоци	4.962	4.565	3.630
Добитак	1.336	2.271	—
Укупна биланса	22.435	23.236	19.939

Укупна биланса је опала прошле године за преко 3 милиона динара. Све инвестиције исказане су са знатно мањим износива. У име амортизације употребљен је износ од преко 2 милиона динара. Значи да ни погоршање коњунктууре није деловало на висину амортизације. А 2 милиона динара код подузећа чије инвестиције износе око 10 милиона, знатан је износ. Свако друго подузеће избегло би губитку путем мањих отписа. Фабрика целулоза није ишла тим путем. А с обзиром на прилике које данас постоје, добро је, да се држи својих конзервативних начела у погледу амортизације.

Фабрике су знатно порасли. То је у вези са мањим извозом. Изгледа да је у првој половини прошле године пословање још било повољно. До застоја је дошло тек у другом семестру, кад је извоз постао све слабији. То је имало за последицу нагомилавање залиха јер се технички не може одмах приступити одговарајућој редукацији пословања.

Дужници су знатно опали. И то је у вези са кризом. Смањење дужника показује да је пословање, дотично извоз, био слабији. Смањење дужника је последица смањења извоза.

Повериоци су опали за око милион динара. То је опет у вези са смањењем дужника. Фабрика целулозе има све своје инвестиције покривене властитим сретствима а сем тога она има и знатан прометни капитал.

Извоз у Сједињене Државе Северне Америке је прошле године био једнак извозу из 1929. године. Међутим повишене увозне царине на многе индустријске артикле које је проведено под крај прошле године погодиће и извоз целулозе. То је управо једини наш артикал који је у јакој мери погођен новим американским царинама.

Изгледа да Фабрика целулозе у Дрвару улази у један дужи период слабијег пословања. Сва је срећа да нема већих обавеза према новчаним заводима, јер би код данашње коњунктууре камате значиле један тешки издатак.

UŽIČKA TRGOVAČKA BANKA — UŽICE

Užice је одувек било један важан привредни центар. Оно је то било већ и у прошлом веку али није ни у овом изгубило од своје значајности. Због тога имамо у Užicu и наше најстарије новчане институције. Међу тим установама игра видну улогу Užička трговачка банка која је основана 1908. године, дакле пре 23 године. Она је друга најстарија банка у Užicu — док је најстарија svakako Užička грађанска штедионица, која је основана још 1884. године, дакле nekako истовремено са Народном банком Краљевине Србије. Сем прилично разгранатог заната и индустрије (Užička ткачка радioniца) Užice је познато као велики извозник. По себи се razume да је у томе извозу Užička трговачка банка од оснивања имала велико учешће.

Užička трговачка банка основана је са главницом од 250.000 динара која је тек после rata, за време inflacionog поleta наше привреде повишена на 500 hiljada, а godinu dana doцnije на milion динара. Sred deflacione кризе главница је повишена на 2 милиона koliko и данас износи. Do tog повишења doшло је на naročiti начин, који код наших provincijskih zavoda није baš uobičajen — али који је ipak vrlo povoljan по акционаре. Банка је učinila svojim акционарима lep poklon time, što је povisila главницу од 1 на 2 милиона динара употребом чисте добити и dividende за 1925 godinu као и izvesnog dela rezervnog фонда. Главница је дакле duplirana без upotrebe novih sretstava, kanije акције од 50 динара prežigosane су на 100 динара nominalne вредности и чиста добит из 1925. године и deo резерве preknjiženi су на račun главнице.

Банка се бави свим bankarskim пословима, eskontuje и reeskontuje менце, prima uloge на штедњу на uložne knjižice и текуће račune, и daje zajmove по текућим računima, kupuje и prodaje sve hartije od вредности, daje zajmove на dragocenosti и hartije od вредности, врши naplate menica, uputnica и drugih

potraživanja а врши isplate на сва veća места у zemlji као и у inostranstvu.

Kretanje njezinih poslova pokazuje upoređenje najvažnijih bilansnih pozicija које смо у narednoj tablici uporedili за poslednje tri године. Dobijamo sledeću sliku:

Aktiva	1928.	1929.	1930.
	у hiljadama dinara		
Gotovina	189	153	112
Menice	6.949	5.745	5.713
Zaloge	395	341	287
Dužnici po tek. računima	6.045	5.735	4.151
Hartije od вредности	1.316	1.352	2.046
Nepokretnosti	114	110	35
Deponovani akcepti	1.950	1.450	850
Naplate, ostave i t. d.	10.391	10.174	10.974
Nameštaj	56	50	1 dinar
Pasiva			
Glavnica	2.000	2.000	2.000
Fondovi	1.292	1.514	1.720
Ulozi на штедњу	6.935	7.071	6.959
Poverioci	1.980	2.103	882
Akcepti	1.950	1.450	850
Žira	—	—	500
Čista добит	468	450	508
Reeskont	2.026	—	—
Zbir bilanse	27.460	25.160	24.698

Račun gubitka i dobitka

Rashodi			
Kamata	1.145	1.038	732
Opšti troškovi	372	448	394
Porezi i prirezi	433	143	136
Otpisi	19	481	413
Čista добит	468	450	508
Prihodi			
Kamata	1.562	1.442	1.306
Provizije	1.623	980	594
Prihodi od hartija od вредности	233	121	122
Prihodi od nepokretnosti	17	17	50
Prihodi od napl. menica	—	—	110
Zbir prihoda ili rashoda	2.437	2.561	2.183

Slika koju dobijamo vrlo је interesantna; она је simptomatična за današnje привредне prilike као и за привредnu депресију, која nije poštedela ни Užičku трговачку banku. Vidimo, да је zbir bilansa smanjen од 27,4 милиона 1928. године на 24,7 милиона крајем 1930. године, док је istovremeno чиста добит znatno povećana. Ova činjenica nam pokazuje да је uprava bančina vrlo pravilno shvatila привредnu кризу и njezine posledice и да је svoje poslovanje prilagodila tim prilikama. U koliko се привредna depresija pojačava, у toliko jačoj мери smanjuje Užička трговачка банка volumen svojih poslova. То је један vrlo mudar potez који је banku očuvao velike glavobolje.

Главница износи poslednjih godina nepromenjeno 2 милиона динара; fondovi bančini који су у 1928. godini iznosili 1,3 милиона динара porasli су у toku poslednje dve године на 1,72 милиона динара, што ukazuje на znatne dotacije. Od tog iznosa otpada на redovni rezervni fond 778 hiljada, на fond за povećanje glavnice 190 hiljada, на fond за podizanje bančine zgrade 400 hiljada dinara и на fond за pokriće sumnjivih potraživanja 352 hiljade dinara. Vidimo dakle да износе fondovi крајем 1930. године преко 80% главнице, а ukupna sopstvena sretstva zajedno са dobitkom prelaze 4,2 милиона динара.

1. uđa sretstva iznose krajem 1929. godine 9,2 miliona a prema 1928. godini manja su za čitavih 3,7 miliona. Ovo smanjenje tuđih sretstava ne dolazi kao posledica odliva poverioca već kao posledica smanjenih kredita koje je banka odobravalala. Zbog toga ona je bila u mogućnosti da smanji svoje poverioce. Ova strana sretstva potiču iz sledećih izvora: na prvom mestu nalaze se ulozi na štednju koji su sve tri godine ostali nepromenjeni na preko 6,9 miliona dinara. U 1929. godini porasli su prema 1928 za 140 hiljada, a u 1930. godini nešto su malo manji. Važno je da su ostali stacionarni. Ostali izvori su znatno reducirani; poverioci po tekućim računima smanjeni su krajem 1930. godine za skoro 1,2 miliona na 800 hiljada, akcepti iznose svega još 850 hiljada, dok je reeskont koji je 1928. godine bio iskazan za nešto preko 2 miliona u 1929. i 1930. godini otplaćen i u bilansu više se ne pojavljuje. On pretstavlja i danas znatnu gvozdenu rezervu banke. Novo je u 1930. godini iskazana pozicija od povučenog žira — sa 500 hiljada dinara.

Mi smo napomenuli da je banka u znatnoj meri reducirala date kredite odnosno smanjila dužnike, što nam pokazuje aktiva bilansa. Krediti dati dužnicima u obliku konto-korentnih kredita, menica i zaloga a koji su krajem 1928. godine iznosili 13,4 miliona dinara, iznose u 1930. godini svega još 10,1 milion dinara. Zajmovi po menicama smanjeni su od 6,95 miliona u 1928. godini na 5,7 miliona u 1929. godini, dok su u 1930. godini ostali stacionarni. Dužnici po tekućim i privremenim računima smanjeni su od 6 miliona na 4,1 milion a zajmovi na zaloge reducirani su za svega 100 hiljada dinara na 280 hiljada. Banka je u poslednjoj godini znatno povećala i svoj portfelj hartija od vrednosti; to su pre svega državni papiri. Oni su porasli za skoro 700 hiljada dinara na 2.05 miliona dinara. Ovaj porast hartija od vrednosti je u 1930. godini tipičan i primećujemo ga kod svih novčanih zavoda. Banke su tome poslu pribegle zbog visoke rentite državnih hartija od vrednosti i zbog osustva mogućnosti ulazanja u veće kreditne operacije. Nepokretnosti bančine snažno se otpisuju a tako isto i bančin nameštaj. Vrednost prvih je poslednje godine otpisana za 80 hiljada na svega 35 hiljada, a vrednost nameštaja smanjena je od 56 hiljada na 1 dinar koji se vodi po knjigama radi sećanja. Ove pozicije pretstavljaju prilične tihe rezerve.

Interesantan je pogled na račun gubitka i dobitka. Kamata koju je banka isplatila poveriocima i ulagačima je poslednjih godina rapidno smanjena — zbog smanjenih poverioca. Opšti upravni troškovi su prema 1929. godini manji (sprovođenje radikalne štednje) a isto tako su smanjeni i porezi. Najinteresantnija pozicija bančnih rashoda svakako su otpisi. U 1928. godini oni su iznosili 19 hiljada dinara, 1929. godine 480 hiljada a 1930. godine 413 hiljada dinara. Ovako ogromni otpisi zapravo iznenađuju, jer imaju smanjujuće dejstvo na čistu dobit. Ali su sa druge strane dokaz velike bančine predostrožnosti i rigorozne poslovne politike. Tako vidimo da je u 1929. godini otpisano 460 hiljada utuženih menica a u 1930. godini za 194 hiljade dinara. Da od tih iznosa nije sve izgubljeno pokazuje nova pozicija u prihodima bančinih za 1930. godinu, iz koje se vidi, da je od već otpisanih menica naknadno naplaćeno 110 hiljada dinara. Oni su bili otpisani kao gubitak u 1929. godini, a u 1930. godini pretstavljaju čist prihod.

Uprkos smanjenja prihoda bančnih koji su prema 1929. godini manji za skoro 400 hiljada dinara i pored vrlo velikih otpisa, i znatnog smanjenja volumena poslova, ipak je čista dobit veća no u ranijim godinama. To je jedna pojava koja je kod naših banaka u 1930. godini vrlo retka. Čista dobit iznosi 508 hiljada dinara, što je za 50 hiljada više no u 1929. godini; dostiže 25% glavnice. I to je kod naših banaka jedna vrlo retka pojava.

U upravi Užičke trgovačke banke se nalaze sledeća g.g.: Pretsednik: Viliman T. Jovanović, trg.; potpretседnik: Petar J. Kostadinović, knjigovođa; članovi: Ljubomir T. Smiljanić, penz. školski nadzornik; Lazar Jovanović, trg.; Milutin O. Tošić, trg.; Jovan Vulović, trg.; Dobrosav J. Jevremović, trg. i industrijalac.

Nadzorni odbor: Pretsednik: Milutin V. Simonović, trg.; članovi: Srećko Đ. Tripković, advokat; Gavriilo Rakić, trg.; Velimir L. Trifunović, hotelijer; Ilija Bošković, trg.

„ELIN” JUGOSLAVENSKO DRUŠTVO ZA ELEKTRIČNU INDUSTRIJU D. D. — ZAGREB

Ukupna suma bilance „Elin” jugoslavenskog društva za električnu industriju d. d. u Zagrebu, koja je svake godine pokazivala tendenciju porasta za prošlu godinu beleži znatno opadanje. Preduzeća električne industrije usko su vezana sa privredom. Kriza u industriji koja se je osećala već i prošle godine, nije dozvoljavala veće radove na polju elektrifikacije. A finansijska situacija naših opština kao i nemogućnost ostvarenja većih komunalnih kredita nisu dozvoljavale intenzivan rad na polju uvođenja električnog osvetljenja u pojedinim opštinama. Kod licitacija za javne radove, polučene cene mnogo puta onemogućuju svaki profit. Pogoršanje konjunktura ne samo što je imalo za posledicu smanjenje rada u električnoj industriji, nego je i polučeni profit u većini slučajeva mnogo manji no ranije.

Povoljnije perspektive za elektrotehničku industriju nastaće tek onda, kad se intenzivnije pristupi elektrifikaciji naše zemlje. Onda će biti intenzivnog rada ne samo za ona poduzeća koja budu vršila velike radove nego i za sva ostala poduzeća budući da će biti dovoljno posla za sve. Pogotovu kod priključenja manjih mesta na glavne vodove dotično oko elektrifikacije pogona pojedinih tvornica u rajonima u kojima će se vršiti elektrifikacija. Elektrotehnička industrija razvija jaku delatnost u svima naprednim državama. U buduće kod jače privredne delatnosti, njen će prosperitet biti mnogo veći nego što je danas. U očekivanju te jače delatnosti na polju elektrifikacije, mnoga poduzeća, a naročito zastupstva stranih koncerna, nastavljaju rad i pod današnjim nepovoljnim prilikama, jer nitko neće da izgubi već stečene pozicije. Naročito kad su troškovi osnivanja već amortizirani odnosno otpisani. Danas nema više velikih dobitaka ali nema više ni znatnijeg gubitka. Većina poduzeća električne struke pokrivaju sve režije, i iskazuju čak i izvestan profit.

Bilanca za 4 poslednje godine pruža sledeću sliku:

Aktiva	1927.	1928.	1929.	1930.
	u hiljadama dinara			
Zemljište	188	188	188	188
Zgrade	546	546	546	546
Mašine	95	82	68	54
Inventar	102	88	74	59
Roba	1.535	1.952	1.415	1.299
Nedovršene radnje	379	332	464	—
Blagajna	54	19	28	33
Dužnici	4.645	5.626	6.045	5.451
Efekti	14	14	14	14
Banke i pošt. šted.	208	209	807	425
Gubitak	825	444	—	—
Pasiva				
Glavnica	4.000	4.000	3.500	3.500
Poverioci	4.030	5.207	5.632	4.226
Reserve	—	174	229	235
Dobitak	—	—	114	108
Ukupna bilanca	8.625	9.516	9.651	8.072

U bilanci za 1930. godinu ne nalazimo aktivnu poziciju „nedovršene radnje”. Pošto je teško verovati da koncem prošle godine ni jedan posao nije bio u stadiju izvršenja, pretpostavljamo da je ta pozicija knjižena pod „dužnike”. Opadanje bilance primećuje se kod pozicije „roba”. Slabije poslovanje ne traži veliko skladište razne robe pak je po tome povlačenje materijala i strojeva od centrale bilo slabije nego ranijih godina. A i kon-

stantan pad cena elektro-tehničkog materijala nije bio pogodan za držanje većih zaliha robe.

Jači pad nalazimo kod dužnika. Od 6 miliona na 5.4 miliona. Ako uzmemo u obzir nedovršene radnje imamo pad od skoro milion dinara. To je u vezi sa slabijim radovima. Manje izvedeni radovi imaju obično za posledicu i manja potraživanja. Potraživanja prema bankama i Poštanskoj štedionici bila su prošle godine manja nego 1929. godine. Industrijskim poduzećima ne može konvenirati da drže veće iznose na čekovnom računu zašta ne dobivaju kamate ili pak samo minimalno ukmačenje. Pogotovu ako su poverioci znatniji.

Poverioci su opali za skoro 1.5 miliona dinara. To je u vezi sa opadanjem raznih pozicija u aktivnoj strani bilance. Slabije poslovanje ima za posledicu slabije povlačenje materijala i strojeva sa strane centrale pak po tome i manje obaveze prema centrali. Smanjenje obaveza za oko 1.5 miliona dinara nije imalo efekta na poslovni uspeh. Te obaveze bile su bez kamata pak po tome redukcija obaveza ne znači smanjenje tereta na kamatama. I prošle godine, iako su poverioci prelazili 5 miliona dinara, pakizivao je račun kamata prihod od 36 hiljada dinara. To je od potraživanja kod banaka i Poštanske štedionice. Cisti dobitak za prošlu godinu iznosi samo 10 hiljada dinara. Ukupno sa prenosom iz 1929. godine koji iznosi 98 hiljada iskazuje se dobit od 108 hiljada dinara.

U upravi se nalaze g.g.: Dr. Branko Pliverić, ing. Hans Altman, Hugo Weinberger, Franjo Szabo, Dr. Fritz Schlesinger, Mavro Kandl, Dr. ing. Leopold Fähnrich. Glavni direktor je ing. August Thanner.

„МЕЗ” ЈУГОСЛАВЕНСКО Д. Д. ЗА ПРОИЗВОДЊУ СВИЛЕ ЗА ШИВЕЊЕ И ВЕЗЕЊЕ — ЗАГРЕБ.

У прошлој је години ово подuzeће приступило повишењу главнице од 1 на 3 милиона динара. Југославенско „Мез” је афилијација познатог немачког концерна свиле „Мез” А. G. für Näh und Strickseide које је настало фузијом великих кућа Мез и Мезватер, због чега се и повишење главнице лако могло провести. Повишење главнице провела је централа, па по томе оно није тангирало наше новчано тржиште. Простле године, с обзиром на наше прилике, било би и тешко помислити на једну већу емисију капитала. На повишење властитих сретстава могу у најновије време мислити само она подuzeћа која се потпуно или бар у главном делу ослањају на стране концерне.

Међутим и повишење главнице афилијација страних концерна у главном је само номинално. Обично се код таквих трансакција ради о фактичној уплати нових сретстава. Ако су повериоци тако нарасли да је однос властитих и поверених средстава, односно између инвестиција и властитог капитала доста неповољан, приступа се ту и тамо повишењу главнице. То се повишење проводи на тај начин, да се изврстан износ пренесе са рачуна повериоца на рачун главнице. Код централе за тај износ смање се позиције дужници а повећају се ефекти. Код овакових случајева де фактичне емисије нових акција нити не долази, већ се то често проводи једноставно кроз књиге.

Управо ради тога што нема говора о стварном приливу нових сретстава поједини концерни не приступају повишењу главнице својих афилијација нити онда кад су инвестиције или поверена сретства и неколико пута већа од властитих сретстава афилијације. А ако афилијације за износ које дугују својим централама не дугује никакве камате, онда је и скоро свеједно колика су властита а колика поверена средства. Ако се пак за потраживања централе морају плаћати камати онда повишење главнице повољније делује на исказани профит подuzeћа. Међутим је скоро свеједно дали афилијације за препуштене им износе плаћају камату или дивиденду.

У биланси „Мез” за прошлу годину има неколико крупнијих промена према билансама из 1929. године.

Биланса за две последње године изгледа овако:

Активна	1929. г.	1930. г.
	у хиљадама динара	
Благајна	31	15
Менице	59	170
Дужници	3.337	6.439
Некретнине и залихе	4.799	7.241
Губитак	349	1.077
Пасива		
Главница	1.000	3.000
Повериоци	7.678	9.307
Добављачи	—	3.169
Акцепти	211	—
Укупна биланса	8.890	15.927

Укупна биланса бележи у прошлој години знатан пораст. Готово на двоструко. Дужници су порасли од 3.3 милиона на 6.4 милиона динара. Један део пораста има се приписати повећаној делатности. Подuzeће има у Загребу своју фабрику у којој свилу коју добива са стране прерађује и ађустира за шивење и везење. Порастом консума свиле, нарочито вештачке свиле расте и консум свиле за шивење и везење. А „Мез” је данас и код нас водеће подuzeће те струке. Међутим знатан пораст ове позиције је у вези и са слабијом привредном ситуацијом дотично тежим плаћањем трговаца на мало.

Позиција „некретнине и залихе” порасла је од 4.8 милиона на 7.2 милиона. С обзиром да се те позиције скупа билансирају, не може се видети колико отпада на непокретност а колико на залихе. У прошлој години нових већих инвестиција није било. По томе највећи део пораста отпада на робу. А то је опет у вези са појачаном делатношћу. Подuzeће мора поред знатних залиха готових фабрика држати увек и веће залихе полуфабриката, које повлачи од своје централе и које код нас суксесивно прерађује.

У пасиви налазимо позицију „добављачи” која 1929. године није била посебно исказана, него која је била књижена међу остале повериоце.

Упркос чињенице, да је прошле године главница повишена од 1 на 3 милиона као и да су „добављачи” посебно исказани са 3.2 милиона, повериоци су порасли од 7.7 милиона на 9.3 милиона динара. Да није било тог повишења, дотично да „добављачи” нису посебно исказани имали би повишење од неких 7 милиона динара.

Са билансом од преко 15 милиона динара, југословенско „Мез” спада већ у наша већа индустријска подuzeћа текстилне струке. А укупни пораст билансе у прошлој години даје наслућивати, да ће она у будуће још и даље да расте. Потешкоће у којима се данас налази наша привреда могу овај развитак нешто успорити. Али временом престаће и те потешкоће и подuzeће ће бити у могућности да развије још већу делатност. Надајмо се и успеху. Простла година завршила је са губитком од 700 хиљада динара. Са губитцима из ранијих година имамо већ износ од преко милиона динара. Међутим за подuzeћа калибра како је „Мез” и које се још увек налази у стадију развитака, ни губитак од милиона динара не значи много. Главно је да се концерн повољно пласира и да истисне конкуренцију. А плодови рада показују се тек нешто касније са тенденцијом да постану временом све то већи.

**Читајте наше
анализе биланса**

Ужичка трговачка банка - Ужице

Рачун изравњања на дан 30. јуна 1930. год.

Активa		Динара	Пасива		Динара
Готовина у благајни		112.602.36	Главница		2,000.000.—
Менице у портфељу		5,713.000.—	Фондови резервни		778.519.67
Залози		287.500.—	Фондови за повећање капитала		189.583.08
Дужници по текућем рачуну		3,835.188.92	Фондови за банчину зграду		400.000.—
Дужници по привременом рачуну		315.957.—	Фондови сумњивих потраживања		351.841.82
Хартије од вредности		2,046.202.—	Улози		6,959.194.—
Непокретности		35.000.—	Повериоци по текућем рачуну		556.585.—
Намештај		1.—	Повериоци по привременом рачуну		325.194.—
Депоновани акцепти		850.000.—	Акцепти		850.000.—
Дужници за жира		500.000.—	Жира		500.000.—
Наплате		27.000.—	Неподигнута дивиденда		4.130.—
Интабулисане гаранције		2,250.050.—	Преносна камата и провизија		112.436.—
Кауције		270.000.—	Наређене исплате		160.000.—
Оставе просте		326.104.—	Пошиљаоци наплата		27.182.62
Оставе по тек. рачуну		8,128.541.—	Полагачи интабул. гаранција		2,250.050.—
			Полагачи кауција		270.000.—
			Остављачи остава простих		326.104.—
			Остављачи остава по тек. рачуну		8,128.541.—
			Чист добитак		508.667.71
		Укупно 24,698.028.90			Укупно 24,698.028.90

Рачун губитка и добитка на дан 31. децембра 1930. год.

Губитак		Динара	Добитак		Динара
Камата по свим пословима		731.633.64	Камата по свим пословима		1,305.818.40
Општи трошкови плате, дневнице, награде, таксе и т. д.		393.895.87	Провизија		594.511.01
Порез и прирези		136.386.84	Приход од хартија од вредности		122.914.50
Отписи од намештаја		50.351.70	Приход од непокретности		50.067.—
Отписи од непокретности		76.537.—	Наплаћене отписане менице		110.480.50
Отписи од тужени ненапл. меница		194.050.—			
Отписи од хартија од вредности		90.370.65			
Отписи од разних вредности		1.898.—			
Чист добитак		508.667.71			
		Укупно 2,183.791.41			Укупно 2,183.791.41

УПРАВНИ ОДБОР

НАДЗОРНИ ОДБОР

ФРАНЦУСКЕ КЊИГЕ
ЦЕНЕ НАЈПОВОЉНИЈЕ

ЗАБАВНЕ И
СТРУЧНЕ
МОГУ СЕ
ДОБИТИ

у

Француско-српској књижари
СРЕМСКА 4. — ТЕЛЕФОН 51-28.